

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1928

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 50
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΑ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ (*)

Εύρισκόμεθα εἰς ἐποχὴν ἀναδημιουργίας. Τὸ ἔδαφος σείεται ὑπὸ τοὺς πόδας μας ἀπὸ ἐκρήξεις ἐκθραχισμῶν, τεράστιοι ὄγκοι τεχνητῶν βράχων μεταβάλλουν τὴν θάλασσαν εἰς στερεάν, εἰς προκυμαίας καὶ προβλήτας, ἡ γῆ διασκάπτεται πρὸς διάτρησιν σηράγγων ἢ ὑπονόμων, ἡ ἐπιφάνεια τῶν ὁδῶν ἀναστατούται, πέτραι, σωροὶ χωμάτων, λάκκοι ἢ καὶ κρημνοὶ δαμάζονται, ὑποτάσσονται εἰς ἓνα ρυθμὸν σκοπιμότητος, ἀνέσεως καὶ εὐμορφίας.

Τοιαύτη ὥρα ἀναδημιουργίας—ἂν καὶ οὐδὲν δυστυχῶς τὴν προαγγέλλει—θὰ ἦτο καιρὸς νὰ ἔλθῃ καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς φυλῆς μας. Καὶ ἐδῶ χρειάζεται ἡ ἐκρηκτικὴ καὶ ἐλευθερωτικὴ δύναμις τῆς δυναμίτιδος, νὰ θρυμματισθοῦν ὄγκοι βαρεῖς, ν' ἀνοιχθοῦν διέξοδοι, νὰ προβάλλουν λεωφόροι καὶ ἐκεῖ ὅπου εἶναι σωρευμένα σκουπίδια, βάσανος τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς ρινὸς καὶ τῶν πνευμόνων, νὰ πρασινίσουν εὐγραμμοὶ διάδρομοι πάρκων, τὰ ὅποια νὰ σκορπίζουν δροσιὰν καὶ ὑγείαν, καὶ νὰ βαλασαμῶνουν σῶμα καὶ ψυχὴν μετὰ τὴν ἀρωματώδη ἀναπνοὴν τῶν λουλουδιῶν.

Ἀναδημιουργία ἄρδην καὶ ἐκ θεμελίων ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Γυναίκος.

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας νομοθεσία, ἡ πολυπράγμων καὶ μικρολόγος καὶ δαιδαλώδης ἐν τῇ πολυνομίᾳ τῆς, ἀγνοεῖ τὴν γυναῖκα. Ὄταν συντάσῃ προχειρῶς καὶ κατεσπευσμένως προγράμματα, ἐπιβάλλει εἰς τὰ θῆλα τὰς αὐτὰς γνώσεις τὰς ὁποίας νομοθετεῖ διὰ τὰ ἄρρενα, καὶ ἐνθυμεῖται νὰ προσθέσῃ μόνον

ὀλίγας γραμμὰς διὰ κουμπότρυπες καὶ σταυροβελονίεσ. Ὄταν ἰδρῶν Διδασκαλεῖα, τὰ τιτλοφορεῖ «Διδασκαλεῖα ἀμφοτέρων τῶν φύλων», τὰ χύνει εἰς τὸ αὐτὸ καλοῦπι τῆς ὁμοιομορφίας, καὶ ἡ μόνη διαφορὰ ἐγκεῖται εἰς τὸ ὅτι τὰ κορίτσια δὲν μανθάνουν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ἀλλὰ σηροτροφίαν καὶ ὀρνιθοκομίαν, χωρὶς, ἐννοεῖται, νὰ ἐξασφαλίζεταί οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε ὁ τόπος, οὔτε τὰ μέσα, οὔτε ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας των. Τί θὰ διδαχθῇ, καὶ πόσον θὰ διδαχθῇ καὶ εἰς ποίαν συγχρονιστικὴν καὶ διαδοχικὴν ἀλληλουχίαν, δὲν γίνεται λόγος διὰ κανὲν μάθημα. Διότι ἡμῶν αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς των, τὰ ἐρμαφρόδιτα Διδασκαλεῖα «ἀμφοτέρων τῶν φύλων», ἀρμενίζουσιν ἀνευ πυξίδος, ἀνευ ἀναλυτικοῦ προγράμματος! . . .

Ὄταν ἰδρῶν γυμνάσια θηλέων, τὰ ἰδρῶν καὶ αὐτὰ ἐρμαφρόδιτα, ἀρρενοθήλα, ἢ ἀνευ φύλου. Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ γνωρίζομεν ὅτι εἰς τὴν ἀρχέγονον κατάστασιν τῆς βαρβαρότητος, τὰ δύο φύλα συνεταυτίζοντο εἰς τὴν περιβολὴν, τὰς ἀσχολίας, τὰ ἦθη, τὸν βίον εἶχον τυλώδεις τὰς χεῖρας, ἡλιοκαεὲς τὸ πρόσωπον. Ὁ χωρισμὸς τῶν δύο φύλων ὑπῆρξεν ἡ χαραυγὴ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας νομοθεσία εὐρίσκειται εἰς τὴν πρωτόγονον περὶ ἀνθρώπου ἀντίληψιν δι' αὐτὴν «οὐκ ἐνὶ ἄρσῃ ἢ θῆλυ», οὔτε ἀνατομικαί, φυσιολογικαί καὶ ψυχικαί διαφοραὶ ὑπάρχουσιν μόνον ἀφηρημέναι ὀντότητες καθήμεναι ἐπὶ τῶν θρανίων, ἀπρόσωπα δοχεῖα, εἰς τὰ ὅποια μεταγγίζονται αἱ αὐταὶ γνώσεις, ὅπως τὰ ὁμοίμορφα καὶ ὁμοίοσχημα βαρέλλια γεμίζονται μετὰ τὸ αὐτὸ κρασί ἢ τὸ αὐτὸ λάδι.

Καὶ ὅμως ἀπὸ πέντε-ἕξ ἰδίως δεκαετηρίδων, παραλλήλως πρὸς τὴν ἐν γένει μελέτην τοῦ ἀνθρώπου, συνετελέσθη μία τερα-

(*) Λόγος κατὰ τὴν ἐτησίαν ἐορτὴν τοῦ ἐν Πειραιεὶ Διδασκαλείου τῶν Θηλέων ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ κ. Ἀρ. Π. Κουρετίδου.

στία ἐργασία πρὸς βαθεῖαν γνῶσιν τῆς γυναικὸς ἰδρύθη ὡς ἰδία ἐπιστήμη, αὐτοτελὴς διακλάδωσις τῆς ἀνθρωπολογίας, ἢ γυναικολογία, ὅχι ὑπὸ τὴν περὶ ἰατρικὴν παθολογικὴν καὶ μαιευτικὴν ἰατρικὴν ἐννοίαν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην τῆς γυναικογνώσεως.

Ἡ ἐθνογραφία, ἡ κοινωνιολογία, ἡ βιολογία προσέφερον καὶ προσφέρουν τὰ πορίσματα τῶν ἐπιμοχθῶν ἐρευνῶν των. Καὶ τὰ πορίσματα ταῦτα ἀνατρέπουν ἐκ θεμελίων τὰς ἐξ ἀμαθείας ἢ καὶ φιλαυτίας ἢ καὶ συμφέροντος τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ αἰῶνας προκαταλήψεις περὶ γυναικὸς.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς γυναικὸς ἐπὶ τῆς ἐξελέξεως τοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρξε πολὺ σπουδαιότερα παρ' ὅσον κοινῶς φανταζόμεθα. Καταπληκτικὴ ἀποδεικνύεται ἡ συμμετοχὴ τῆς γυναικὸς εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ διατήρησιν τῶν ἑμαδικῶν πίστεων, τῆς θρησκείας, τῶν παραδόσεων, τῶν ἐθίμων. Πολλὰ θρησκευτικὰ τελετὰ ἐτελοῦντο ἀπὸ γυναικῶν μόνον. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν προχείρως, τὴν σχέσιν τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Τὸν Χριστὸν κηρύττοντα παρηκολούθουν πισταὶ γυναῖκες. Καὶ ἐν ᾧ οἱ ἄνδρες, τὰς τελευταίας ἡμέρας, ἐδειλίασαν, αἱ γυναῖκες ἠκολούθησαν τὸν Κύριον μέχρι τοῦ Γολγοθᾶ. Ἡ μέχρι τέλους τοῦ δράματος πίστις τῆς γυναικὸς ἐνέπνευσεν εἰς ἕνα ἄγγλον ποιητὴν τοὺς ἑξῆς ὠραίους στίχους:

«Δὲν ἐδεθήλωσαν αὐταὶ (αἱ γυναῖκες) τὰ χεῖλη τοῦ Σωτῆρος μὲ προδοτικὸν φίλημα— δὲν τὸν ἀπηρνήθησαν μὲ δειλὸν στόμα.—Ὅταν οἱ Ἀπόστολοι ἔφυγαν, αὐταὶ ἔμειναν, καὶ ἐπεριφρόνησαν τὸν κίνδυνον.—Μία γυναῖκα μᾶς τὸν ἔδωκε (τὸν Χριστόν).—Μία γυναῖκα ἔμεινε τελευταία παρὰ τὸν σταυρόν, καὶ μία γυναῖκα εὐρέθη πρώτη εἰς τὴν Ἀνάστασίν του».

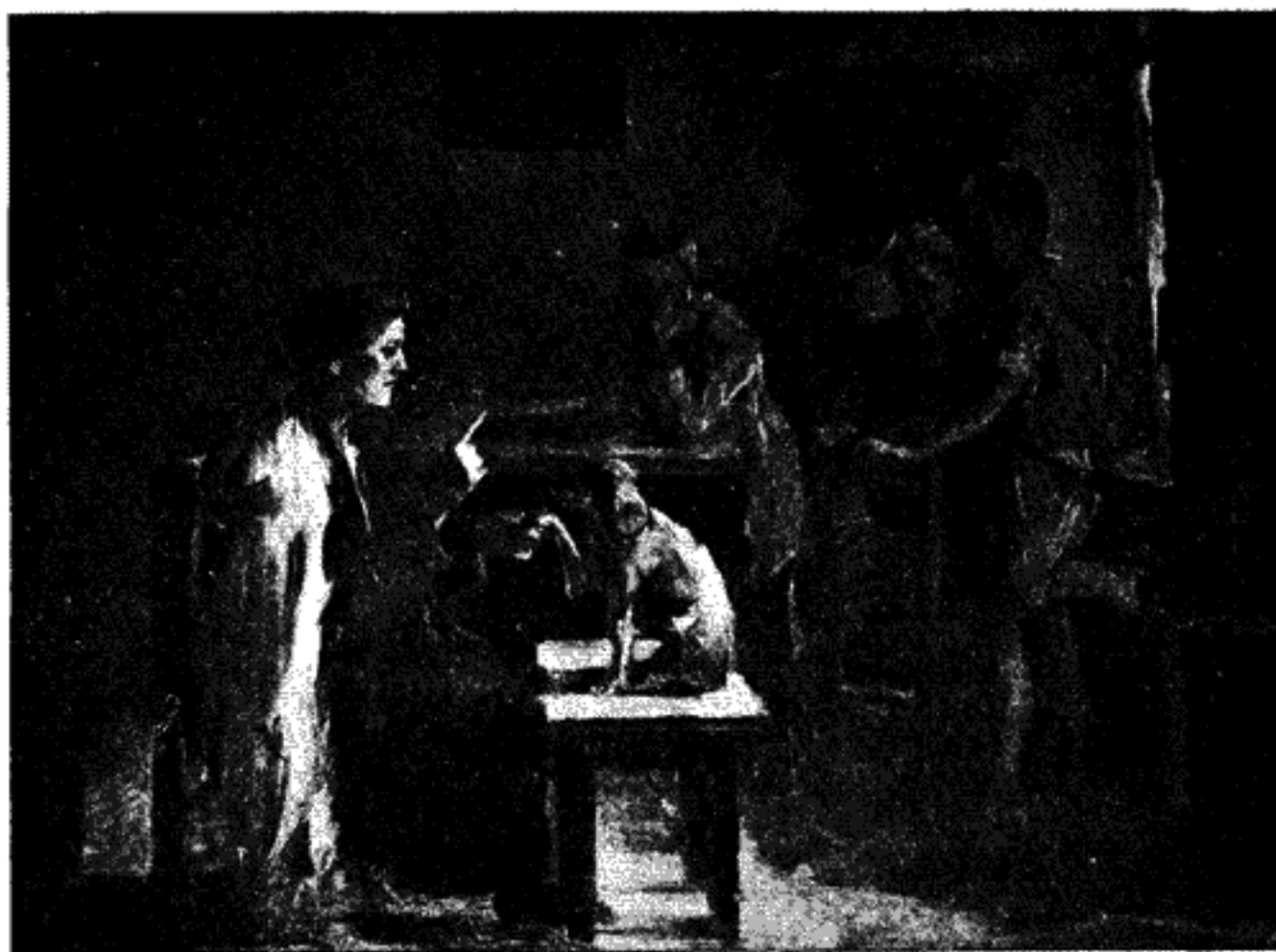
Πολλὰ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν τῶν κατὰ φύσιν λαῶν συνδέονται πρὸς τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ πρὸς θεότητος προστάτιδας τῆς γεωργίας. Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας τὰ Ἐλευσίνια δὲν συνεδέοντο πρὸς τὴν Δήμητρα καὶ τὴν Περσεφόνην: Τὰ Θεσμοφόρια τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, μαρτυροῦν ὅτι ἡ καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους εἶναι ἔργον τῶν γυναικῶν. Ὁ κῆπος—ὅχι ὁ ἀγρός,—ὑπῆρξεν ἢ ἀρχὴ τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πρώτη κηπουρὸς καὶ λαχανοκόμος ὑπῆρξεν ἡ γυνή. Αὕτη εἶναι ἡ ἰδρύ-

τρια τῆς μονίμου κατοικίας, ἢ συνδέσασα τὸν ἄστατον νομάδα μὲ τὸ καλλιεργούμενον ἔδαφος. Μέχρι σήμερον ἀκόμη εἰς τοὺς κατὰ φύσιν ἀρχεγόνους λαοὺς, μόνον τὰς βαρείας γεωργικὰς ἐργασίας, τὴν ὄργωσιν, ἐκτελοῦν ἄνδρες, ἀλλὰ τὴν σποράν, τὸ φύτευμα, τὰ σκαλίσματα, τὰ βοτανίσματα ἐκτελοῦν αἱ γυναῖκες. Αἱ γυναῖκες ὑπῆρξαν αἱ πρῶται χειροτέχνιδες ἐν τῇ οἰκογενείᾳ· αἱ πρῶται ἐμπορικαὶ συναλλαγᾶι ἀπὸ ἐποικισμοῦ εἰς ἐποικισμόν ἐγένοντο ὑπὸ γυναικῶν. Ὡς δὲ μαρτυροῦν οἱ ἐξερευνηταὶ καὶ οἱ ἐθνογράφοι, μέχρι σήμερον εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Πολυνησίας, αἱ γυναῖκες φιλοτεχνοῦν τὰς καλύβας καὶ τὰς σκηνάς, καὶ ἀπὸ τὰς χεῖρας των διέρχονται ὅλαι αἱ βιοτεχνίαι.

Παραλλήλως πρὸς τὰς ἐθνογραφικὰς ταύτας ἐρεῦνας ἡ ἐπιστήμη ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἀνατομικὴν, φυσιολογικὴν καὶ ψυχολογικὴν ἐξερεύνησιν τῆς γυναικὸς. Ἐχρησιμοποιήθησαν πάντα τὰ πειραματικὰ μέσα, ἐπενοήθησαν νέαι συσκευαί.

Αἱ ἀνθρωπομετρικαὶ ἐρεῦναι ἀπέδειξαν ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ λίκνου τὸ ἄρρεν ἔχει περισσότερο βᾶρος ἀπὸ τὸ θῆλυ. Ὁ σκελετὸς τῆς γυναικὸς εἶναι ἐλαφρότερος καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀνδρικὸν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ βᾶρος τοῦ σώματός της. Τὰ ὀστά, ὀλιγώτερον ἰσχυρά, διαφέρουν ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν χημικὴν των σύστασιν. Ὁ μηρὸς, πλαγιώτερος ἕνεκα τοῦ σχήματος τῆς λεκάνης, ἀποτελεῖ διαμόρφωσιν ὀστέων μειονεκτικὴν ὡς πρὸς τὴν κίνησιν. Τὸ μυϊκὸν σύστημα ἐν γένει ὑποδεέστερον τοῦ ἀνδρικοῦ. Ἡ καρδία τῆς γυναικὸς μικροτέρα καὶ ἐλαφροτέρα (240 γραμ. ἐναντι 400 τοῦ ἄρρενος)· τοῦναντίον, αἱ καρδιακαὶ συστολαὶ ταχύτεραι μέχρι 14 σφύξεων. Τὸ αἷμα ἦττον ἀφθονον, περιέχει ὀλιγώτερα ἐρυθρὰ αἰμοσφαίρια· περιέχει δὲ καὶ ὀλιγώτερον ἄλας. Εἰς τὴν λεπτομέρειαν ταύτην ἀναφέρεται ἡ γαλλικὴ ρῆσις: *Le coq est plus salé que la poule*.

Ἡ ἀναπνοὴ τῆς γυναικὸς εἶναι ταχύτερα ἀλλὰ χημικῶς ὀλιγώτερον δραστηρία· ἀσθενέστερον ἐκτελοῦνται καὶ ἡ ἀπορρόφησις τοῦ ὀξυγόνου καὶ ἡ ἐκκλισις τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἡ ἀδηλος διαπνοὴ ὅμως γίνεται εὐκολωτέρα, διὰ τοῦτο αἱ γυναῖκες δεικνύουν περισσότερο ἀντοχὴν εἰς τὸ ψῦχος καὶ ἐνδύονται ἐλαφρότερον τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐπὶ

Σ. ΒΙΚΑΤΟΣ

ΣΟΥΖΟΙ

τῶν ἡμερῶν μας σχεδὸν μὲ τὸ τίποτε . . .

Τὸ κρανίον τῆς γυναικὸς ἀπὸ παναρχαίων χρόνων εἶναι μικρότερον τοῦ ἀνδρικοῦ. Ὁ γυναικεῖος ἐγκέφαλος ἔχει γύρους ὀλιγώτερον εὐρεῖς καὶ βαθεῖς τοῦ ἀνδρικοῦ. Τὸ ἀρτηριακὸν αἷμα τῆς γυναικὸς διαποτίζει ἀσθενέστερον τὸν μετωπικὸν λοβὸν—τὴν ἔδραν τῆς διανοήσεως—καὶ ἰσχυρότερον τὸν ἰνιακόν, ὅπου ἐντοπίζονται αἱ λειτουργίαι τῶν αἰσθήσεων, τῶν συναισθημάτων, τῶν ὀρέξεων. Εἰς τοῦτο ἀποδίδεται ἀπὸ πολλοῦς φυσιολόγους ἡ γυναικεία εὐφράδεια. Ὅτι τὸ χάρισμα τοῦτο εἶναι ἐμφυτον καὶ ὄχι ἐπίκτητον, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ὅτι τὰ θηλυκὰ νήπια εἶναι ἤδη περισσότερο φλύαρα τῶν ἀρσενικῶν.

Αἱ αἰσθησιομετρικαὶ ἔρευναι ἐξηκρίδωσαν ποῖαι τῶν αἰσθήσεων εἶναι ἐντονιώτεραι καὶ ποῖαι ἀσθενέστεραι παρὰ τῇ γυναικί. Ὁ χρόνος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερείας. Λέγω μόνον, ὅτι ἐκ τῶν ἐρευνῶν τούτων ἐννοοῦμεν διατὶ αἱ γυναῖκες ἀγαποῦν

περισσότερον τῶν ἀνδρῶν τὰ ζωηρὰ χρώματα καὶ περιπατοῦν ἀρωματισμένα. Ὡς πρὸς τὴν γενικὴν αἰσθησιν δεικνύουν ἰδιάζουσαν ἀντογὴν εἰς τὸ σωματικὸν ἄλγος, διὰ τοῦτο ὁ διάσημος χειρουργὸς Βίλροθ συνεβούλευε τὰς νέας ἐγχειρίσεις—ὅταν δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ χρῆσις ἀναισθητικῶν—νὰ δοκιμάζουσι πρῶτον ἐπὶ γυναικῶν.

Αἱ δυναμομετρικαί, ἐργογραφικαί, νοομετρικαὶ καὶ ψυχομετρικαὶ ἐν γένει ἔρευναι δι' ὧν ἐξακριβοῦται ἡ μυϊκὴ ἐντασις, ἡ πίεσις τοῦ αἵματος, ὁ βαθμὸς τῆς ψυχοφυσικῆς προσπάθειας, ἡ ὀξύτης τῆς ἀντιλήψεως, τὸ εἶδος καὶ ἡ ἐντασις τῆς μνήμης, ἡ μᾶλλον ἀναπολητικὴ παρὰ δημιουργικὴ φαντασία, ἡ ἐξέγερσις καὶ ἡ διάρκεια τῆς προσοχῆς, ἡ διανοητικὴ κόπωσις, ἡ κρίσις καὶ ἡ γενίκευσις, ἡ ὀρεκτικὴ ἐκδήλωσις, ἀποδεικνύουν ἀναμφισβητήτως, ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι ἴσον, ἂν θέλετε, πλάσμα πρὸς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ διάφορον, καὶ ὅτι ψυχικῶς διαφέρει ἴσως περισσότερο αὐτοῦ παρ' ὅσον κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν φω-

νήν. Τὴν διαφορὰν ταύτην πρὸ τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας διετύπωσαν εἰλικρινῶς καὶ θαρραλέως ἐπιφανεῖς γυναῖκες.

«Εὐμοιροῦσαι ζωηρᾶς φαντασίας λέγει ἡ Mme de Remusat, ἀντιλαμβάνομεθα ἀμέσως, μαντεύομεν μάλιστα καὶ βλέπομεν τόσον εὐκρινῶς ὅσον καὶ οἱ ἄνδρες. Ἄλλ' ἔνεκα τῆς εὐπαθείας ἡμῶν, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ μείνωμεν ἀμερόληπτοι καὶ εἴμεθα ἀκατάλληλοι πρὸς ἀπάθῃ παρατήρησιν». Ἡ σύγχρονος γερμανικὴ ψυχολόγος Ρουμπινστάϊν, εἰς μίαν βαθεῖαν περὶ τῆς ψυχολογίας τῶν δύο φύλων μελέτην (Psychologie der Geschlechter), ἐξηγεῖ διατὶ ὁ πνευματικὸς βίος τοῦ ἀνδρὸς ἐκδηλοῦται μᾶλλον φυγοκέντρως ὡς ἐνέργεια καὶ πράξις, ἐν ᾗ τῆς γυναικὸς ἐκδηλοῦται κεντροφερῶς, ἐν τῇ ἐστὶα τοῦ θυμικοῦ, μᾶλλον ὡς συναίσθημα.

Ταυτοχρόνως, ὡς συνέχεια τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδίου καὶ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς γυναικογνωσίας, ἐπῆλθεν ἡ μελέτη τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας τῆς γυναικός.

Τὸ θῆλυ διέρχεται δύο κρίσεις εἰς τὴν ζωὴν του, τὴν πρώτην μεταξὺ τοῦ 12—14 ἔτους καὶ τὴν τελευταίαν περὶ τὸ 40—45 ἔτος· τὴν πρώτην κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς δυνάμει μητρότητος, καὶ τὴν δευτέραν κατὰ τὸν ἀποχαιρετισμὸν αὐτῆς. Ἀμφότεραι συνεπάγονται φυσιολογικοὺς κλονισμοὺς, ἀλλοιώσεις εἰς τὴν θερμοκρασίαν, τὸν σφυγμὸν, τὴν πίεσιν τοῦ αἵματος, ἐλάττωσιν τῆς σωματικῆς ἀντοχῆς, διανοητικὴν ἀτονίαν καὶ θυμικὴν ἀνισορροπίαν.

Ἡ αἰφνιδία καὶ ἀπότομος ἀνθῆσις τῆς γυναικὸς ἐκ τῆς μικρᾶς κόρης κατὰ τὴν ἡβην, εἶναι κρίσις σοβαρά, ἐνίοτε ἐπικίνδυνος. Κατ' αὐτὴν ἐκδηλοῦται μὲ σφρίγος ἡ τάσις πρὸς αὐξήσιν, ἢ ὀρμὴ πρὸς ζωὴν. εἶναι ἡ κρίσιμος ἐποχὴ τοῦ σωματικοῦ καὶ ψυχικοῦ σχηματισμοῦ τοῦ φύλου, τὴν ὁποίαν περιέγραψαν φυσιολόγοι, ἔψαλαν ποιηταί, ἀνέλυσαν μυθιστοριογράφοι, καὶ γινώσκει ἐκ πείρας πᾶσα γυναικεία ὑπαρξίς, κάθε ἐφηβος κόρη. εἶναι ἡ ὥρα βαθείας ὀργανικῆς διαταράξεως, ἀορίστου καὶ ἀνεξηγήτου ἀνησυχίας, γλυκειᾶς καὶ ἀτόνου ὀνειροπολήσεως, ἀγωνιώδους τάσεως τῶν παρθενικῶν βραχιόνων πρὸς κάτι ἀσύλληπτον καὶ νεφελοῦδες, τὴν εὐτυχίαν . . .

Ποίας προφυλάξεις ἀπαιτεῖ! Καὶ ὅμως κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς ὀργανικῆς

ἀτονίας καὶ τῆς νευρικῆς ὑπερδιεγέρσεως συμπίπτει ἢ βαρυτέρα μερὶς τῆς διανοητικῆς ἐργασίας τῆς κόρης, ἢ ὑπερκόπωσις, ὁ ἐκνευρισμὸς.

Ὁ φόρος οὗτος τὸν ὅποιον πληρώνει τὸ θῆλυ φύλον ἐκδηλοῦται ὡς μεγαλυτέρα θνησιμότης εἰς τὴν ἐφηβικὴν καὶ νεανικὴν ἡλικίαν, (ἐν ᾗ ἀντιθέτως εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν ἀποθνήσκουν περισσότερα ἄρρενα). Ὁ διάσημος φυσιολόγος Χούξλεϋ, βλέπων τὴν θνησιμότητα τῶν ἐφήβων κορῶν εἰς τὰ ἀγγλικὰ ἐργαστήσια, ἔρρηξεν ὀδυνηρὰν κραυγὴν: «εἶναι φοβερά ἀδικία, εἶναι ἐγκλημα, τὸ βάρος τὸ ὅποιον ἐπέβαλεν ἡ φύσις εἰς τὴν γυναῖκα νὰ τὸ αὐξάνωμεν δι' ὑπερφορτώσεως ἄλλου βάρους! . . .» Ἡ κραυγὴ αὐτὴ πρέπει νὰ ἀκουσθῇ καὶ ἐδῶ. Ἄς λυπηθῶμεν τὰς ἀθρᾶς ὑπάρξεις, τοὺς λεπτοὺς ὀργανισμοὺς τοὺς παλαιόντας διὰ τὴν ζωὴν. Κάτω τὰ σχολαστικά, τὰ κατάφορτα γνώσεων προωρισμένων νὰ λησμονηθοῦν, τὰ ἀψυχολόγητα προγράμματα!

Ἡ κόρη πρέπει νὰ παιδευθῇ ὡς κόρη καὶ ἔνεκα τῆς διαφορᾶς τῆς ἀφετηρίας: τῆς ψυχοφυσικῆς τῆς ἰδιοσυστασίας, καὶ ἔνεκα τῆς διαφορᾶς τοῦ τέρματος: τοῦ διαφόρου σκοποῦ τοῦ προορισμοῦ τῆς, καὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ζωικῆς τῆς ἐξελιξέως. Ὡ, ἓνας ἐκπαιδευτικὸς μεταρρυθμιστῆς ἢ ἠδύνατο νὰ μεγαλοουργήσῃ, καὶ τὸ ὄνομά του θὰ τὸ ἠύλογοι ἢ ἑλληνικὴ φυλὴ. Θὰ περιέκοπτε ἀμειλίχτως ὅλους τοὺς ξηροὺς κλάδους τῆς γνώσεως, ὅπως κλαδεύεται τὸ δένδρον διὰ νὰ ἐξοικονομηθοῦν οἱ χυμοὶ του· θὰ κατήργει πᾶν περιττόν, καὶ μόνον τὴν πεμπτουσίαν τῆς γνώσεως θὰ παρεῖχεν εἰς τὴν ἐφηβον κόρην· θὰ ἤξευρεν ὅτι εἰς τὴν γυναῖκα ἢ ἀλήθεια ἔχει πρὸ πάντων σημασίαν ὄχι τόσον διὰ τὴν γνωστικὴν τῆς ἀξίαν ὅσον διὰ τὴν εὐφρόσυνόν της λάμπιν, καὶ ὅτι ἡ γνώσις, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν διάνοιάν της, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ συναίσθημα. Ἐνθυμούμενος τί εἶπεν ὁ Ἴταλὸς αἰσθητικὸς Πίλο, ὅτι ἐν ἀληθινὸν μάθημα εἶναι καλλιτέχνημα καὶ διὰ τὴν δημιουργικὴν διέγερσιν καὶ τὴν ἐμπνευσιν τοῦ διδάσκοντος, καὶ διὰ τὴν ψυχικὴν συγκίνησιν τοῦ ἀκούοντος, θὰ ἐξέλεγε διὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην τοὺς ἀριστοτέχνους διδασκάλους, οἱ ὅποιοι μὲ τὸν παλμὸν τοῦ λόγου, τὴν παραστατικότητά τῆς ἐκφράσεως, θ' ἀνεβίβαζον, μέχρι τῶν ὑψίστων ἀληθειῶν, ἀνευ ἀνίας καὶ

άνευ κοπώσεως, έν αυτενεργώ προσπάθεια μεταρσιώσεως, τας έφηβικας ψυχάς. Καί έν τοιοῦτο μάθημα θά ήτο άληθές λουτρόν αναγεννήσεως!

«Αν επιμένωμεν εις τας σημερινάς μεθόδους τής διδασκαλίας των κορασίων, λέγει εις έπιφανής άμερικανός παιδαγωγός, θά έλθη ήμέρα κατά την οποίαν θά ύπάρχη άκόμη γυναικείον φύλον αλλά δέν θά ύπάρχουν πλέον γυναικείοι χαρακτήρες».

Ο Στάνλεϊ Χώλλ, ό βαθύς και ρηξικέλευθος μελετητής τής έφηβικής ήλικίας και τής γυναικείας ψυχής, θεωρεί την γυναίκα όχι μόνον ίσην πρός τον άνδρα, αλλά υπό τινας έπόψεις άνωτέραν. «άντιπροσωπεύει περισσότερο, λέγει, τό ανθρώπινον φύλον, διότι διετηρήθη έγγύτερον τής φύσεως, και συγχρόνως διατηρεί έν έαυτή πλειότερον την άνάμνησιν, την κληρονομικότητα του παρελθόντος». «Η γυνή, εξακολουθεί ό Χώλλ, έφ' όσον μένει γυνή, είναι ώραιον πλάσμα τής δημιουργίας· όταν ζητηή άνδροποιηθή, μεταβάλλεται εις πίθηκον».

Έναντίον τής άνδροποιήσεως ταύτης, την οποίαν επιδιώκει νοσηρώς ό συρμός και την οποίαν άσυναίσθητως υποδοχηθεί ή εκπαιδευτική μας νομοθεσία, έβροντοφώνει πρό τινων έτών εις έν γυναικείον συνέδριον του Βερολίνου μία έπιφανής γερμανίς παιδαγωγός, ή Martin, με τό διπλούν κύρος τής γυναικός και τής σοφής: «Δι' όνομα του Θεού, άς διατηρήσωμεν την γυναικότητά μας, διότι μόνον έφ' όσον μείνωμεν πραγματικά γυναίκες, ήμπορούμεν νά είμεθα εύτυχείς και νά καταστήσωμεν και άλλους εύτυχείς. (Denn nur so lange wir weiblich bleiben, können wir glücklich sein und Glück bringen).

Ο βαθυστόχαστος Remy de Gourmont προτείνων την άντικατάστασιν τής λέξεως féminisme διά τής λέξεως hominisme, προσθέτει: «Η έκφρασις εξανδρισμός προσαρμόζεται εύστόχως εις την γυναίκα, βαρυνθείσαν τό φύλον τής, τρέχουσαν εις ξένον δρόμον γεμάτον με καθήκοντα τραχεία και φροντίδας βαρυτάτας, εγκαταλείπουσαν τά προνόμιά τής, λιποτακτούσαν άπό την έστίαν τής, χωρίς νά γίνη εύτυχέστερα. Τούναντίον! . . .»

Ο Ανατόλ Φράνς έλεγε πρό έτών εις τας παρισινάς χειραφετημένας: «Μεγάλη δουλειά άν εξισωθήτε με ένα δικηγόρον ή ένα

φαρμακοποιόν! Προσέξετε! Ήδη έχασατε έν μέρος του μυστηρίου και τής χάριτός σας. Άλλ' είναι εισέτι καιρός. Αύτοκτονούν άκόμη διά σας· άλλ' οι νέοι καθήμενοι εις τά τράμ, σας αφήνουν όρθάς εις τον έξώστην! . . .»

Εύστόχως έχαρακτηρίσθη πάν ανώτερον παιδευτήριον ηηλέων ως ναός τής θεάς Υγείας. Τρεις είναι οι όροι: οι άπαραίτητοι τής ίεροτελεστίας τής υγείας: ή αρχιτεκτονική τελειότης του διδακτηρίου, αι σωματικά ασκήσεις και ή έπαρκής και θρεπτική διατροφή. Ο πρώτος όρος είναι άνέφικτος, διότι τό έρείπιον, έν τή οποίω βασανίζόμεθα, είναι σταύλος και όχι ένδιαίτημα Μουσών. Δίκαιος προορισμός του είναι ή κατεδάφισις, και εύτυχώς φαίνεται ότι δέν θ' άποφύγη την τύχην του.

Ο δεύτερος όρος είναι εις την έξουσίαν μας· ίδρύσαμεν έν των ώραιότερων γυμναστηρίων, εις τό όποιον τά σώματα των νεαρών έλληνίδων μας, υπό την έμπνευσιν του Σουηδοῦ Λίγγ, έμπνευσιν διατηροῦσαν την νοσταλγίαν τής αρχαίας έλληνικής εύρυθμίας, γίνονται εύτονα, εύκαμπτα, εύμελη, πλήρη άλκής και χάριτος. Ο τρίτος όρος, ό τής κανονικής τροφής, άνήκει εις την οίκογένειαν. Ημείς δέν δικαιούμεθα νά επεκτείνωμεν την πολυπραγμασίαν μας μέχρι των ιδιωτικών μαγειρείων. Έν τή Διδασκαλείω ήμῶν άνωσως συμβαίνει τό εξής: Δεκάδες μαθητριών, ως επί τό πλείστον προσφυγοπούλαι, κατοικούσαι εις πολύ μακρυνάς συνοικίας ή προάστεια του Πειραιώς, συναποκομίζουσιν τό λιτόν, τό πενιχρόν έφόδιον τής τροφής των και διακτώνται την μεσημβρίαν έν τή διδακτηρίω. Ύπάρχουν μαθήτριά τρεφόμενα με ένα κουλούρι. Καί τά κορίτσια αυτά εύρίσκονται εις την κρίσιμον έποχήν τής ανάπτυξεώς των, καθ' ήν ή τροφή δέν έχει μόνον σκοπόν την συντήρησιν, όπως εις τους ένηλικούς, άλλ' έκτός τής συντηρήσεως και την αύξησιν του σώματος. Ηώς νά σχηματισθή τό πλούσιον θρεπτικόν απόθεμα διά την διπλήν αυτήν πλαστικήν λειτουργίαν; Έντεῦθεν αι ώχραί παρειαί, οι έσθεσμένοι όφθαλμοί, τά ύπουλα έπίμονα δάκρυα, αι λιποθυμιαί και ή ένεδρεύουσα φυματίωσις.

Άλλ' έν άληθές Διδασκαλείον δέν πρέπει νά είναι ένας άτονος όργανισμός, νωθρώς φυτοζωών έντός των στενών τοίχων τής σχολα-

στικότητας. Είναι ζωντανός κοινωνικός οργανισμός, θέτων εἰς πρᾶξιν τὰ ἰδανικά τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ φιλαλληλίας. Ἐντεῦθεν ἡ ἔμπνευσις τῆς ἰδρύσεως συσσιτίου διὰ τὰς ἀπόρους ξηροτροφούσας μαθητρίδας. Γνωρίζω ὅτι τὸ ἔργον εἶναι δυσκολώτατον καὶ ὡς ἐκτέλεισις καὶ ὡς ὀργάνωσις. Ὅτι ἀπαιτεῖ μόνους, μερίμνας, ὑπερῶν ὀργανωτικὸν πνεῦμα καὶ πρὸ πάντων χρήματα. Ἡ ἀποφύγωμεν βεβαίως τὴν ἐξευτελιστικὴν μορφήν τῆς ἐλεημοσύνης· αἱ μαθήτριάς θὰ πληρώνουν ὅ,τι θὰ εἰδῶν διὰ τὸ κουλοῦρι ἢ τὸ ξεροκόμματόν των, ἀλλὰ τοῦτο θὰ εἶναι τὸ τέταρτον τῆς ἀξίας ἑνὸς θερμοῦ πινακίου φαγητοῦ καὶ ἐπαρκοῦς ψωμοῦ. Τὸ ἰδεῶδες μας εἶναι ἢ ἐπιχειρήσις μας νὰ εἶναι ἐπιζημία. Θὰ χρειασθῶμεν λοιπὸν χρήματα. Καὶ θὰ τὰ εὐρωμεν. Ἡδὴ ἔχομεν ἀπὸ τὴν παράστασιν τῆς «Ἰφιγενείας» περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας.

Παρασκευάζομεν μεγάλην ἀγορὰν τὸ προσεχὲς φθινόπωρον· θὰ ὀργανώσωμεν καὶ ἄλλας παραστάσεις. Θὰ γίνῃ ἀνάγκη νὰ κρούσωμεν θύρας. Ὡ μεγαλέμποροι ἀκροαταί μου, δὲν θὰ διστάσωμεν νὰ ἐκλιπαρήσωμεν ἕνα σάκκον ὀσπρίων ἢ ἕνα κιβώτιον γάλακτος. Ὡ εὐγενεῖς δέσποιναι τοῦ Πειραιῶς, θὰ τολμήσωμεν νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν νὰ φορέσετε τὴν λευκὴν ποδιὰν τῆς ἐπόπτιδος παρὰ τὸ συσσιτικὸν μαγειρεῖον. Ὡ πόσον δύσκολον εἶναι τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ πόσον ὠραῖον! Γνωρίζω ὅλας τὰς δυσκολίας· ἀλλὰ ἔχω πίστιν. Ἐχω πίστιν διότι αἰσθάνομαι πλησίον μου, συμπαραστάτην μου καὶ βοηθὸν ἕνα ἄνθρωπον, ὅστις γεννᾷ ἐντός μου τὸ θάρρος, τὴν ἀκούραστον προσπάθειαν, τὴν χαλυδίνην καρτερίαν. Δὲν λέγω τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ τὸ μαντεύετε, περιφέρεται περὶ τὰ χεῖλη σας.

Καὶ τώρα συλλογίζομαι ὅτι μεταξὺ τῶν ἀκροατριῶν μου εἶναι καὶ δεκάδες τινὲς νεαρῶν ὑπάρξεων, διὰ τὰς ὁποίας ἡ σχολικὴ αὐτῆ ἑορτὴ εἶναι ἐξαιρετικῶς σπουδαῖος σταθμὸς τῆς ζωῆς των.

Εἶναι αἱ 93 νεάνιδες, αἵτινες μικρὰ κοριτσάκια καθήσασαι ἐπὶ τῶν μαθητικῶν θρανίων, μετὰ δώδεκα ἔτη σπουδῶν, ἀποφοιτοῦν μετ' ὀλίγον ὡς διδασκάλισσαι.

Εἰς σᾶς, ὦ παιδιὰ τῆς ψυχῆς μου, στρέφεται αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὅλη μου ἡ σκέψις. Ὅπως ὁ πλησιάζων ἀπὸ μεγάλην μεσόγειον χώραν εἰς τὴν θάλασσαν, αἰσθάνεται τὴν ἀπόπνοιάν της, καὶ σεῖς ἤδη αἰσθάνεσθε τὴν ἀπόπνοιαν τῆς ζωῆς μετὰ τὰς ὑποχρεώσεις της, τὰς εὐθύναις, τὰς ἰκανοποιήσεις καὶ τὰς πικρίας της. Ἐνθουμείσθε ποσάκις ἐκάμαμεν λόγον περὶ αὐτοβουλίας, αὐτοκυβερνήσεως, ὅτι μόναι σας θὰ εἰσθε αἱ πηδαλιούχοι τῆς τύχης σας, μόναι σας θὰ εἰσπλεύσετε εἰς τὸν ἀσφαλὴ λιμένα τοῦ καθήκοντος ἢ θὰ προσεράξετε ἐπὶ τῶν ὑφάλων τῆς ἀνυποληψίας. Ποσάκις εἶπαμεν ὅτι τὸ ἔργον μας δὲν εἶναι κυρίως ἐπάγγελμα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἀποστολή!

Διὰ νὰ γίνωμεν ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν ἔμπνευσιν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἐνθουσιασμὸν εἰς τὴν καρδίαν, αὐταπάρνησιν, ἐθελουσίαν εἰς τὴν θέλησιν. Ἄν γίνετε ὅπως σᾶς ὀνειροπολῶ, θὰ ἔχετε τὴν ἐπίδοκίμασίαν τῆς κοινωνίας, ἢ ὁποία δίδει τὸ δεύτερον, τὸ καλύτερον δίπλωμα. Ἀλλὰ καὶ ἂν συναντήσετε κάποτε ἀδιαφορίαν, ἢ ἐμπόδια, μὴ ἀπογοητευθῆτε, ἀλλὰ συγκεντρώσατε, τονώσατε τὴν δυνάμιν σας.

Ὅταν τὸ βράδυ, κουρασμένοι ἀπὸ τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς ἡμέρας, θὰ μένετε μόναι μετὰ τὸν ἑαυτὸν σας, θὰ ἔχετε τὴν ὠραιότεραν ἐπίδοκίμασίαν ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην, τὴν ἐπίδοκίμασίαν τῆς συνειδήσεώς σας. Μία φωνή, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ὑπάρξεώς σας, θὰ σᾶς ψιθυρίζῃ: «Ἐὕγε σου, ἔκαμες τὸ καθήκόν σου· τί ἄλλο περισσότερον ζητεῖς;» Καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆ θὰ εἶναι ἡ γλυκυτέρα φωνὴ τοῦ κόσμου. Χαίρετε, παιδιὰ μου, τιμήσατε τὸ ὄνομά σας, τὴν οἰκογένειάν σας, τὸ διδασκαλεῖόν μας. Φανῆτε ἄξιοι κόραι τῆς Ἑλλάδος. Χαίρετε, παιδιὰ τῆς ψυχῆς μου!..

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

